

РОЗДІЛ **З** ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ
ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
В СЕРЕДНІЙ І ВИЩІЙ ШКОЛАХ

УДК 377.8.016:821.161.2:371. 333

Бабійчук Т.В.

**ПОВІСТІ І РОМАНИ ЛЮБОВІ ВАСИЛІВ-БАЗЮК
У ПОЗНАВАЧАЛЬНІЙ РОБОТІ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ
(ДО ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ)**

Мотивується здійснення національно-патріотичного виховання студентської молоді в позанавчальній роботі з української літератури через використання повістей і романів письменниці з діаспори Любові Василів-Базюк. Пропонуються різні види робіт, подаються матеріали для проведення читацької конференції.

Ключові слова: *Любов Василів-Базюк, читання, пропаганда, читацька конференція.*

Постановка проблеми. Для того, щоб Україна склалася як самодостатня, цивілізована, демократична держава, слід приділяти пильну і неослабну увагу патріотичному вихованню нашої молоді, передусім з огляду на останні події в країні і світі [3]. Одним із дійових засобів формування в юнаків і дівчат національної самосвідомості, історичної пам'яті є художня література. Книги патріотичної тематики пишуть сьогодні митці як вітчизняні, так і зарубіжні. Коли імена "материкових" письменників відомі читацькому загалу, то знайомство з творчою спадщиною діаспори досить поверхове, зокрема з повістями й романами Любові Василів-Базюк.

Аналіз останніх досліджень. Любов Василів-Базюк живе і працює в Торонто. З її життєвим і творчим шляхом можна познайомитися в низці публікацій [2, 4]. І хоча на художні твори Любові Василів-Базюк написані відгуки журналістів, богословів, учителів, бібліотекарів, письменників,

істориків, літературознавців Л. Бондарчук, Л. Засадко, В. Кундюк, П. Натикача, Г. Олійник, В. Рожка, В. Савченка, О. Собоновича, Ф. Сухоноса, Л. Храпливої-Щур [5], однак, на жаль, її книги не стали об'єктом уваги вітчизняних науковців, зокрема методистів, що і зумовлює *новизну* нашого виступу, *метою* якого є: дати коротку характеристику художнім творам, запропонувати цікаві і доступні форми позанавчальної роботи з ними в студентській аудиторії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Любов Василів-Базюк – автор таких художніх книг: "Вони служили церкві і рідному народу", "У вирі тоталітарних режимів", "Не вір...!", "Україна на тернистому шляху до Духовного Визволення", "П'ять колосків", "У горі та сльозах наша доля... Геноциди в Україні", "Крізь пекло на землі", "Дороги життя", "Монастир Скит" (остання – переклад з польської у співавторстві з В.Рожком). Белетристику цієї письменниці з діаспори необхідно, по-перше, читати не тільки викладачам української словесності, а насамперед молоді, зокрема студентам педагогічних коледжів; по-друге, книги потрібно популяризувати серед широкого загалу українців. На наш погляд, повісті і романи Любові Василів-Базюк слід читати і пропагувати насамперед з огляду на їх повну об'єктивну інформацію і робити це варто швидко, адже ми й так у державі втратили інформаційний простір (інформація, яка подається нам через мас-медійні засоби, здебільшого антиукраїнська або ж напівукраїнська, що теж, між іншим, є не менш небезпечним). Рекламування треба проводити професійно, отож обов'язково яскраво, використовуючи різні його види.

Пропонуємо окремі шляхи популяризації, що вони під силу викладачам суспільно-філологічних дисциплін у педагогічному коледжі і що їх можна використати в позанавчальний час. Насамперед викладачам треба спланувати роботу, залучивши до цього членів студради (принцип не "Для студентів", а "Разом зі студентами").

Вважаємо, що спершу слід подати окремі епізоди книг у радіо- і телеєфірі, чим викликати в читача потребу самому більш предметно познайомитися з публіцистичними творами оригінальної письменниці, написаними літературною мовою і здатними дати багато поживи для інтелектуального і духовного розвитку людини. Такий **ефір** може бути місцевим (це, наприклад, сайт коледжу).

З обізнаними гостями (це, як правило, викладачі історії) можна провести **круглі столи**, активними учасниками яких будуть студенти, що прочитали книги Л. Василів-Базюк. *Орієнтовні питання* для обговорення на круглому столі: 1. Голодомори на сторінках книг. 2. Нищення української церкви. 3. Причини, мета, шляхи і наслідки винародовлення українців. Після круглого столу рекомендуємо подарувати усім присутнім емблему – мак і синьо-жовтий прапорець. Такий подарунок завжди буде нагадувати молодим людям про хвилюючий патріотичний захід.

У програму Тижня книги, який обов'язково має відбуватися в навчальному закладі, необхідно включити таку форму роботи, як "Читальня з Любов'ю Василів-Базюк". Таку "**Читальню**" доцільно провести за *орієнтовним планом*: 1. Інтерв'ю з письменницею (з м/м презентацією). 2. Розповідь про книгу, яка вразила, виразне читання окремих епізодів, обмін враженнями, висновки. 3. Художнє читання поезій Л. Василів-Базюк. 4. Обговорення тем публікацій для преси з метою популяризації повістей і романів серед читачів різних соціальних категорій. У "Читальні" доречними будуть **мікросцени** з художніх творів, а також виставка книг автора, виступ бандуриста, виконання патріотичних пісень.

Варто, безперечно, провести тематичні читацькі **конференції**, також створити **буктрейлери**, запропонувати юним художникам і фотографам підготувати **колажі**, а юним музикантам – **аудіосупровід**.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Повісті й романи Л.Василів-Базюк – це потужний матеріал для здійснення національно-патріотичного виховання, що сьогодні є надзвичайно актуальним. У подальшому можна більш детально зупинитися на роботі з художніми творами Л.Василів-Базюк, укласти методичні рекомендації для викладачів, які зацікавилися творчістю цієї письменниці і хочуть включити белетристику канадської авторки до позакласного читання, факультативних занять, використовувати в позанавчальній роботі з літератури.

Використані джерела

1. Василів-Базюк Л.Й. П'ять колосків. Історична повість. – Чернівці: Букрек, 2009. – 320 с.
2. Костенко Т. Письменниця з діаспори Любові Василів-Базюк: "Двох святих єпископів з нашої родини замордували більшовики!" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/CULTURE/pismennitsya_z_diaspori_lyubov_vasiliv-bazyuk_dvoh_svyatih_episkopiv_z_nashovi_rodini_zamorduvali_bi.html
3. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>
4. Рожко В. Борець за українську справу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.volyn.com.ua/?rub=5&article=0&arch=997>
5. Рожко В. Сторінки з книги її життя // Василів-Базюк Л.Й. Дороги життя. – Чернівці: Букрек, 2015. – С.5-18.

ДОДАТКИ. МАТЕРІАЛИ

Для читання-асоціації
(повість "Вони служили церкві і рідному народу")

1. Прокоментуйте слова Володимира Рожка "Любов до Бога і України зароджується в авторки книги від любові до своїх рідних і переноситься на ближнього". Підтвердьте цю думку. З чого у вас починається любов до Батьківщини? А у ваших рідних?

2. "Усе, що я винесла з Видерті, а потім з Білогородки, Боголюб, Ковеля, Жмуди та Холма, залишилося в мені на все моє життя. Усе це і досі гріє мою українську душу". Так пише Любов Василів-Базюк про своє дитинство. Що ж зберігає в серці своєму авторка? А що гріє вашу українську душу?

3. Назвіть риси характеру архімандрита Серафима (діда авторки) та отця Йосипа (батька). Орієнтовні відповіді: скромність, доброта, працьовитість, розум, любов до рідної землі, вірність вірі. Які риси притаманні сучасним українським батькам і дідусям? Узагальніть.

4. Озвучте позицію о.Василіва, який допомагав полоненим у німецькому таборі, а також звільнив звідти майже 500 чоловік; вирятував від депортації 100 польських родин. Продовжіть: "Священик не тільки править службу Божу, а й..."

Коментованого читання за романом
"Дороги життя"

1. Чому автор назвала роман "Дороги життя"? Як тлумачиться читачем така назва? Поміркуйте.

2. Чи можна назвати роман "Дороги життя" актуальним? Аргументуйте (орієнтовні відповіді: книга затребувана, адже в ній поставлені питання, що завжди будуть сучасними для українців: питання національної пам'яті, спадкоємності поколінь; питання української мови, нефальшивої, справжньої нашої історії; ролі особистості в долі народу; а також життєвого плану людини і місця в ньому родини; кохання, дітей, і внуків, і батьків; щоденної роботи і маленьких свят-перемог).

3. Запропонуйте словесний портрет автора (смілива, небайдужа, національно свідомо, має феноменальну пам'ять, критичне мислення). Посилайтеся на текст.

4. Назвіть епізоди, які вас вразили. Осмисліть прочитане.

Для читання-інтерв'ю за повістю
"У вирі тотальних режимів"

1. Питання до Христини, Марійчиної матері: Чи зрозуміли Ви, що покалічили долю Олега, примусивши його одружитися з Вашою дочкою, адже добре знали, що Ваш прийомний син має наречену? Хто дав Вам право втручатися в життя Олега?

2. Питання до Надійки: Чи справді Ви любили Олега? Чи не надто швидко Ви забули його? Чому лише через півстоліття після розлуки почали його розшукувати? Чи дійсно почуття Всеволода до Вас було сильнішим за Олегове?

3. Питання до авторки: Чому Ви твердите, що Олег, який одружився з Марійкою, бо так його просила Христина, зламався? На мій погляд, цей благородний чоловік приніс себе в жертву людині, перед якою був у боргу, – названій матері. У повісті Ви багато розповідаєте про стосунки Надії зі Всеволодом – набагато більше, ніж про її взаємини з Олегом. Чому? Хочете переконати читачів, що Надія щаслива з цим чоловіком?

Для читацької конференції
"Уроки пам'яті за повістю "П'ять колосків"

– Чому треба постійно нагадувати собі і світові про Голодомор? про репресії?
– Може, досить представляти перед світовою спільнотою наш народ як жертву? Чи не слід змінити стратегію – і показати українців сильними, самобутніми, творчими, неповторними?

– Можливо, слід уже забути ті страшні десятиліття, щоб не роз'єднувати народи? Адже стільки пройшло часу.. На годиннику – XXI століття.

– Давайте, справді, шукати те, що консолідує, єднає. Це ж для добробуту нашої держави...

– Слід думати не про минуле, у якому вже нічого не зміниш, а про майбутнє, означене стількома проблемами....

Такі питання, озвучені напередодні, спонукали студентів до роздумів, до пошуків аргументів на підтвердження власної позиції, допомогли побудувати в ході конференції диспут; врешті, студенти ще і ще раз перечитали книги Л.Василів-Базюк, що й було нашим головним завданням.

Історична повість "П'ять колосків", написана на основі доступних для авторки матеріалів, – це урок пам'яті. Ми повинні знати, хто, коли, де, за що, для чого і як знищував наш народ. Повинні знати імена мучеників, щоб згадати їх у молитвах, щоб не зникнути їм назавжди безслідно з нашої, співвітчизники, пам'яті.

Автор розповідає про голод 1921, його справжні причини; про страхіття 32-33 років (поза межами людського болю), які світ не бачив і не хотів ні бачити, ні чути, про відкидання новою владою Бога, отже, і гріха: "Сталін боявся українського патріотизму. Він вважав українське село тим джерелом,

звідки будуть впливати всі напрями спротиву проти комуністичної жорстокої влади. Цей новий тиран планував знищити 10% українського населення. А решту сподівалися "перевиховати". Для знищення нації потрібно було забрати віру в Бога, мову, культуру, зробити людей жебраками, голодними, злочинцями, навіть людоїдами" [1, с.95].

Автор пише про доморощених донощиків, сексотів, які справно отримували щедру винагороду за свою "працю". "Сексотка Ніколаєнко заробляла 15 рублів за кожний донос. Вона зробила 8 тисяч доносів та заробила 120 тисяч рублів" [1, с.153].

Автор чесно каже про байдужість країн Заходу до українських проблем у 30-х роках минулого століття. Підкуплені Сталініми агенти, журналісти, політики активно формували позитивний імідж Радянського Союзу в західних країнах.

У повісті йдеться про великий спротив українців політиці нищення. Автор подає цифри – скільки загонів, скільки людей боронили честь і гідність співвітчизників, намагаючись вирватися з московського ярма. "Народ мусить стати у своїй обороні!" Такий заповіт дає нещасна бабуся Меланя Дубенко – мати двох закатованих радянською владою синів. Коли на урочистостях грали та співали "Повстаньте, гнані і голодні", стара заплакана жінка, ледь тримаючись на ногах, підійшла до голови колгоспу і відважно та мудро підсумувала: "Власне, тепер уся Україна може співати "Повстаньте, гнані і голодні". Люди дійсно повинні зробити велике повстання. Народ мусить стати в обороні свого життя! Скільки ще має пролитися нашої крові?" [1, с.121].

Боєм сповнені сторінки повісті, на яких автор розповідає про нищення на українських землях, що були під владою Польщі (здійснення програми колонізації), українських культурно-освітніх осередків – "Рідної Хати" та початкових шкіл під її опікою; "Просвіти", що "засновувала по селах бібліотеки, молодечі хори, театральні гуртки, кооперативи" [1, с.84]; про переслідування Української православної церкви; про пильне стеження за всіма, "хто читав українські газети, книжки, у кого висить портрет Тараса Шевченка" [1, с.87].

Зло має бути назване та покаране на землі. Така позиція автора. На жаль, один тільки Севка Кузнец поніс розплату за свої злочини. Цей бандит-комісар під час бою (фінська війна) стояв позаду наших бійців і гнав їх уперед, стріляючи в спину. У цієї скаженої собаки були відірвані ноги вище колін, він втратив багато крові, його ніхто не хотів рятувати.

У кожного з героїв (повість густо заселена) своя доля, з якої поглумилися і Москва, і Польща, і Німеччина. Головна героїня – Тоня Дубенко – дівчина із села Кривин, що на Волині. Це її тата Пилипа, як і священника Афанасія, на свято Чесного Хреста в рідному селі на порозі церкви забили будьонівці (тато, церковний староста, зачиняв двері церкви після служби). Так семирічна Тоня стала напівсиротою. А сиротою вона стане під час Голодомору 1933. Менший брат, дванадцятирічний Тарас, не послухавши маму, пішов рятувати сім'ю від голоду: зірвав на своєму (тепер уже колгоспному!) полі п'ять колосочків. Хлопця помітив міліціонер, який стояв на вежі. Мама кинулась затуляти Тараса собою. Загинули водночас і мама, і син (за статистикою, лише від серпня до грудня 1933 за "п'ять колосків", наголошує автор, було забито 5400 людей). Тоню, як і ще шістьох односельчанок, постійно гвалтує диявол – політрук Севка Кузнец. Поскаржитися дівчині нікому та й небезпечно. Прагнучи швидше упокорити Тоню, Севка дає наказ таємно вивезти її молодших брата Марка і сестричку Віру. Голодні діти разом з іншими тисячами інших були покинуті напризволяще на полі смерті (це аж степова Дніпропетровщина). Час від часу поле приїжджали поливати карболкою. Брат з немічною сестричкою вирятуються (три дні, виснажені, геть ослаблі, вони переховуються в полі, лісі). З допомогою добрих людей діти потрапили до сиротинця, де, однак, їх спеціально розлучили. Возз'єднання уцілілих членів Тониної родини відбулося через багато років (між іншим, одна жінка, дбаючи про порятунок Віри, замінила українське прізвище дівчинки на російське: дітей з Росії, на відміну від українських, не вивозили на поле смерті).

Вражає історія Тониного рідного дядька Матвія Дубенка, якого насильно призначають головою сільради. Совісний і чесний чоловік дізнається про непосильний податок, що його влада наклала на вимираюче село (тисяча пудів зерна). Матвій закупає в спекулянтів зерно і віддає "борг" державі. А коли чоловік відмовився бути головою сільради, йому "приписали саботаж, співпрацю з куркулями та підкукульниками.... та замордували" [1, с.118]. А в селі активісти і не думали відхрещуватися від того, хто зробив такий "порядок" з Матвієм. Навпаки, переконували, що "треба виконувати розпорядження батька Сталіна" [1, с.118] і показували, що буде із тими, хто чинить опір. Сімнадцятирічний син Матвія Тиміш утікає від переслідувань аж на Черкащину, пристає до загону Блажевського (вояки українського патріота Блажевського знищували політруків) і гине в нерівному бою з комісарами. Дочка Матвієва Галя, збезчещена політрусом Севкою Кузнецом, божеволіє, але напередодні розповідає матері про дикі гвалтування, що їх випало пережити. Дізнавшись про це, кат Севка перерізав Галиній матері горло в її ж хаті (так знищував свідків своїх злочинів).

Наскрізний мотив повісті – родина в житті людини, обов'язки один одному допомагати. Дід Назар Михайленко, добрий пасічник, загинув, рятуючи п'ятнадцятирічну онуку від гвалтівників-чекістів. Хлопці з польської сторони (Волинь в ХХ-х рр.. поділили на східну і західну) важко переходили кордон, щоб передати родичам на радянській стороні хліб, іншу їжу, одяг. Тоня роками розшукує братів і сестричку, яких комуністи забрали від неї. Вірочка за все життя так і не засміялася, бо боялася всіх. В українській родині переживають один за одного, діляться останнім, уміють зрозуміти і порадити.

Символічний кінець повісті. У Тониній оселі в далекому Торонто цілий рік на покуті стоїть освячений дідух – як спомин про тих, хто загинув під час Голодомору – одного з найбільших геноцидів українців, які тільки знала історія. Слід зробити так, розмірковує героїня, щоб увесь світ дізнався про злочин більшовиків, "а майбутні покоління мають вчитися все зробити для того, щоб ці страшні злочини не повторив ніякий ворог у жодній країні світу" [1, с.312], передусім – в Україні.

Відгуки студентів на книги Любові Василів-Базюк

– Дякуючи цим книгам я, по-перше, краще пізнаю історію свого народу через людські долі, по-друге, починаю відрізняти правду від брехні.

– Читати книги хоча цікаво, але нелегко, адже переживаєш з героями їхні страждання. Однак читати потрібно всім, щоб нищення українців ніколи не повторилося ні на нашій, ні на чужій землі.

– У повісті "У вирі тоталітарних режимів" дуже прихильно показано дружні взаємини між українцями і євреями (розуміння, повага, довіра, взаємодопомога, змішані шлюби).

– У всіх книгах, зокрема "Крізь пекло на землі!...", автор чесно розповідає про історичні події, при цьому проводячи думки: серед українців, на жаль, часто немає єдності; є натомість непоодинокі зради (наприклад, сексоти). Мені імponує правда, а не симпатія письменника до героя тільки тому, що цей чоловік – українець.

– Герої повістей – люди сильні духом, порядні і скромні, працьовиті і відповідальні.

– Я відкрила для себе цікаву поезію Любові Василів-Базюк – вірші пристрасні та інтелектуальні водночас. А ще – сучасні. І не тільки тому, що там про Революцію Гідності, Небесну Сотню, кіборгів. У кожному рядочку живе Україна, біль за її долю. Переймаючись болем, народжуєш бажання нарешті покласти край українофобським експериментам, стаєш сильнішим, впевненішим.

– Я звернула увагу на те, що слова "Мама", "Тато", "Дідусь", "Бабуня" написано з великої літери. А це ж правильно. Це ті люди, з яких ми починалися. Їх треба шанувати.

– Мене вражає феноменальна пам'ять авторки. За цією пам'яттю – любов до кожної людини, зустріч з якою подарувало життя. Це надзвичайно повчально для молоді.

– Роман "Дороги життя" читає мій дідусь. Йому дуже сподобався шрифт. Каже, що в такий спосіб подбано про особливості сприймання друкованої продукції людьми поважного віку.

Babiychuk T.

STORIES AND NOVELS OF LYUBOV VASYLIV-BAZIUK FOR EXTRA-CURRICULAR ACTIVITIES IN UKRAINIAN LITERATURE IN PEDAGOGICAL COLLEGE (IN THE CONTEXT OF NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION)

The implementation of national-patriotic education of students at extra-curricular activities in Ukrainian literature is motivated by means of stories and novels of Lyubov Vasyliv-Baziuk, the diaspora writer.

Different kinds of work are offered, including expressive reading of certain episodes on radio and television, round tables (questions are submitted, it is also recommended to make small gifts of patriotic content for participants), "Reading lounge with Lyubov Vasyliv-Baziuk" (suggested to use short scenes based on the writer's books), booktrailers, photo collages with audio. The author provided materials for reading-association (story "They served the church and the native people"), reading with comments of the novel "Roads of Life", reading- interview after the novel "In the midst of total regimes", Readers' Conference "Lessons of memory after the novel "Five ears".

The article shows that the stories and novels of Lyubov Vasyliv-Baziuk are powerful material for national- patriotic education which is extremely important at present. The author suggested further elaboration of Lyubov Vasyliv-Baziuk's literary works, development of guides for teachers who are interested in the works of Canadian fiction author and want to include them in extra-curricular reading and other activities on literature.

Key words: Lyubov Vasyliv-Baziuk, reading, propaganda, round- table, reading room, book-trailer, photo collage, reading-association, commented reading, Readers' Conference.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2016 р.